

УДК 332.14

Л. І. Павлюк

директор

Ужгородський торговельно-економічний коледж КНТЕУ

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті оцінено ефективність і визначено недоліки механізмів регіональної регуляторної політики щодо розвитку внутрішнього ринку (на прикладі Закарпатської області). Ідентифіковано чинники, що призвели до недостатньої реалізації головних завдань, за такими механізмами регіональної регуляторної політики, як інституційний, економічний, організаційний, інформаційно-психологічний. Визначено напрями й завдання вдосконалення механізмів регулювання розвитку внутрішнього ринку на регіональному рівні.

Ключові слова: внутрішній ринок, регіональна політика, регуляторні механізми, ефективність регулювання розвитку.

I. Вступ

Відомо, що для досягнення мети політики регіональні органи державного управління реалізують певні заходи. Але характер їх дії, міра впливу, ресурсне забезпечення тощо об'єктивно різняться. Звичайно, за потужних фінансових можливостей можна розгорнути активну діяльність зі стимулювання економічних агентів до відповідної поведінки. Втім, інколи більш дієвими є заходи психологічного чи інформаційного характеру, які не потребують значного ресурсного забезпечення, а надмірне фінансування може виявитися низькоефективним за неналежної організації та реалізації регіональної політики. Таким чином, йдеться про обґрунтування необхідності та переваг застосування різних підходів у межах механізмів регіональної регуляторної політики, але їх виявлення потребує оцінювання ефективності механізмів регуляторної політики регулювання розвитку внутрішнього ринку регіону, що визначає актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питанням аналізу обсягів, впливу на соціально-економічний розвиток та розробки теоретико-методичних засад управління регуляторною політикою розвитку внутрішнього ринку значну увагу приділено в працях таких науковців, як: О. Шубін та Я. Гончарук [1], О. Глущенко [2], О. Літвінов [3], М. Погрібняк [5], С. Романюк [7], Н. Ситник [8]. Проте недостатньо висвітлено проблему вдосконалення методики оцінювання ефективності механізмів регуляторної політики.

II. Постановка завдання

Метою статті є оцінювання ефективності механізмів регуляторної політики щодо розвитку внутрішнього ринку Закарпатської області з метою виявлення недоліків застосо-

вуваних механізмів та чинників, які їх визначають.

III. Результати

Регіональні органи влади в усіх сферах реалізують насамперед інституційний механізм, який передбачає, по-перше, системну сукупність різних нормативно-правових актів, які регулюють економічні й господарські відносини і, по-друге, суб'єктів, формальних і неформальних правил та традицій, що забезпечують узгодження й коригування інтересів різних суспільних груп, координацію сумісної діяльності на шляху досягнення спільних цілей. Фактично йдеться про такі складові інституційного механізму, як акти органів влади, що формують правове поле господарювання, суб'єкти регулювання та інфраструктури, суспільне й професійне інформаційно-психологічне середовище. Щодо законодавства та нормативно-правових дій органів регіональної й місцевої влади зауважимо, що за результатами аналізу рішень, які приймали обласні та місцеві державні адміністрації, органи самоврядування упродовж останніх років, можна дійти висновку, що в Закарпатській області регулювання функціонування та розвитку внутрішнього ринку покладають переважно на загальнодержавне нормативно-правове поле.

Це кодекси (зокрема Господарський, Цивільний, Податковий), закони та підзаконні акти України, що регулюють виробництво й реалізацію різних видів продукції, ціноутворення, функціонування ринків, торгівлю та сферу послуг тощо, а також головний НПА, що визначає умови торговельної діяльності, – Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів” [7]. Крім того, різні аспекти діяльності суб'єктів внутрішнього ринку регулюють інші спеціа-

лізовані закони й підзаконні акти, які становлять інституційно-правову основу регуляторної політики регулювання внутрішнього ринку на регіональному рівні, тим більше, що їх дотримання відслідковують такі центральні інституції та їх територіальні представництва, як Державна інспекція України з безпеки на морському та річковому транспорті, Державна митна служба України, Державна архітектурно-будівельна інспекція України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Державна пробірна служба України, Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України, Держсільгоспінспекція України, Держгірпромнагляд України, Державна служба України з лікарських засобів, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів тощо.

Так, більшість питань з регулювання господарської діяльності на внутрішньому споживчому ринку регулюють структури центральної влади. Але, враховуючи особливості функціонування та розвитку місцевих і регіональних сегментів внутрішнього ринку, місцева влада мала б активніше брати участь у формуванні інституційно-правового середовища регуляторної політики. Натомість, лише поодинокі регуляторні дії можна відшукати серед рішень в аналізованій сфері, які у 2014–2015 рр. прийнято Закарпатською ОДА, обласною та районними радами. Переважно вони обмежені регулюванням цін на головні продукти харчування, тарифи на перевезення та деякі інші, не надто впливові щодо розвитку внутрішнього ринку рішення.

Зазначимо, що інституції інфраструктури внутрішнього ринку, зокрема контролю й адміністрування ринку, наявні. Натомість, у сфері громадського контролю та стимулювання розвитку, на нашу думку, їх недостатньо. У Закарпатській області обмежені можливості, а також діяльність недержавних колективних об'єднань громадян (які б активно відстоювали інтереси споживачів щодо якості й безпеки товарів, тенденцій розвитку різних сегментів та секторів внутрішньої оптової та роздрібною торгівлі, покращення якості торговельного обслуговування покупців, регулювання цін тощо), організацій недержавної незалежної експертизи якості та безпеки товарів і послуг, асоціативних об'єднань виробників та споживачів продукції, які б відстоювали інтереси українського легального виробництва й просування на внутрішні ринки регіонів якісної продукції, суб'єктів біржової торгівлі тощо.

Не повною мірою розвиненим залишається в регіонах нашої держави й інституційне інфраструктурне забезпечення системи захисту прав споживача. Згідно з позитивним досвідом країн ЄС, визріла потреба

в посиленні вимог щодо захисту таких прав, гарантування стандартів безпеки продукції, доступу до дешевших і якісніших продуктів харчування, заміни та грошової компенсації витрат споживача, захисту споживачами своїх прав у разі їх порушення та можливості подавати колективні (на противагу індивідуальним) судові позови.

Акцентуємо й на недоліках суспільно-психологічного середовища на внутрішньому ринку Закарпатської області. Так, позитивне – споживач має на сьогодні достатній рівень інформації про попит і пропозицію товарів, їх якісні та цінові характеристики. Але інструмент поінформування громадян у цілях більш якісного розвитку внутрішнього ринку регіону використовують недостатньо. Так, не достатньо діяльності з пропагування придбання товарів українського, особливо місцевого, виробництва, протидії тіншовому обороту та фальсифікату, контрабандній та контрафактній продукції, придбання товарів, що шкодять чи мають загрозу для здоров'я громадян, поінформування населення про їх права, якість торговельного та післяпродажного обслуговування тощо.

Відомо, що організаційний механізм регіональної регуляторної політики складається з правил, організаційно-правових норм і нормативів, стандартів, що визначають та регулюють структуру регіональних органів управління, їх обов'язки, права й відповідальність, організацію процесу з реалізації певної діяльності; розподіл робіт між різними виконавцями; оснащення організації праці та ресурсне забезпечення. Таким чином, організаційний механізм регіональної регуляторної політики регулювання розвитку внутрішнього ринку передбачає організацію структури управлінської системи (статисти) й організацію процесу функціонування системи, якою управляють (динаміки).

Робимо висновок про певну сформованість першої складової організаційного механізму. Так, при Закарпатській обласній державній адміністрації створено й організовано діяльність відповідних служб, що здійснюють ті чи інші функції з управління розвитком внутрішнього ринку регіону. Йдеться про Департамент агропромислового розвитку, Департамент економічного розвитку та торгівлі, Департамент соціального захисту населення, Управління зовнішньоекономічних зв'язків, інвестицій та транскордонного співробітництва, Управління капітального будівництва тощо.

У складі Закарпатської обласної ради функціонують такі постійні комісії щодо питань регулювання розвитку внутрішнього ринку, як Комісія з питань розвитку бізнесу, виробничої інфраструктури, банківської діяльності та інвестицій, Комісія з питань транскордонного співробітництва, розвитку туриз-

му та рекреації, Комісія з питань агропромислового комплексу, розвитку села, адміністративно-територіального та земельного устрою, Комісія з питань праці, зайнятості та соціального захисту населення.

Констатуємо, що організаційно-управлінська складова регіональної політики в аналізованій сфері достатньо забезпечена. Втім, на нашу думку, організаційна складова розвинена меншою мірою, оскільки відповідними структурами не організовано планової й послідовної роботи з управління розвитком внутрішнього ринку та його сегментів.

Попри виконання окремих не надто важливих для розвитку ринку функцій структурні елементи практично не ведуть діяльності з аналізу, планування й організації реалізації регіональної політики, не ініціюють розробки важливих регіональних і місцевих проектів розвитку сегментів внутрішнього ринку, інвестиційно-інноваційних проектів (передусім у сфері енергозбереження, розвитку промисловості, житлово-комунального господарства, інноваційного та інформаційного розвитку, вирішення споживчих, соціальних та екологічних проблем), пошук джерел їх фінансування та суб'єктів реалізації.

Не організовано роботу з реальної розбудови інфраструктури внутрішнього ринку, розміщення державних замовлень на виконання стратегічно важливих проектів і програм на конкурентних засадах, створення регіональних центрів з урахуванням регіональної спеціалізації та науково-виробничо-торгівельно-споживчих кластерів; модернізації техніко-технологічної бази суб'єктів реального сектора економіки, торгівлі та сфери послуг; фінансово-кредитної підтримки розвитку малого підприємництва, розбудови та модернізації прикордонної торговельної інфраструктури регіону та розвитку міжнародних транспортно-торгівельних шляхів.

Недоліки організації процесу регулювання розвитку внутрішнього ринку стали й однією з головних причин недостатньо високої ефективності реалізації економічного механізму регуляторної політики стимулювання розвитку внутрішнього ринку Закарпатської області. Так, за різних як об'єктивних, так і суб'єктивних причин проблемами, що стримують розвиток внутрішнього ринку, залишаються низька інвестиційна привабливість, малі обсяги діяльності, високий рівень збитковості та фінансово-ресурсна обмеженість економічних агентів регіонального економічного комплексу (передусім АПК, промисловості, будівництва, транспорту та торгівлі); відсутність чіткого бачення, комплексного планування і належного інвестиційного, фінансово-кредитного, інтелектуально-кадрового забезпечення розвитку головних сег-

ментів та інфраструктурних секторів споживчого ринку (відновлення їх колишнього потенціалу) як в обласному центрі, так і на території регіону; відсутність програм і нерозвиненість інфраструктури фінансово-кредитної, інноваційної, освітньої та науково-дослідної діяльності; низька активність влади та суб'єктів підприємництва щодо створення виробничо-торгівельних і послугових міжрегіональних, міжсекторальних та міжгалузевих локальних інтегрованих систем; низький рівень соціально-економічного розвитку та якості життя населення на субрегіональному рівні, на віддалених територіях, що призводить до нераціонального розміщення трудових і господарських ресурсів; низька якість дорожньо-транспортної інфраструктури та автомобільних доріг, що негативно впливає на фінансово-економічну ефективність функціонування підприємств багатьох видів економічної діяльності, перевезення пасажирів та якість життя населення; зростання кількості об'єктів незавершеного будівництва.

Крім того, потенціал регіональної політики підтримки розвитку внутрішнього ринку прихований у застосуванні інформаційно-психологічного механізму регуляторної політики. Його засоби зорієнтовані на формування необхідного інформаційного середовища, в якому переважають так звані "позитивні думки" щодо структурно-балансованого розвитку ринку. Натомість, на сьогодні ця складова загального механізму регуляторної політики щодо розвитку внутрішнього ринку Закарпатської області реалізується неповною мірою. Це посилює дію дестабілізуючих впливів інституційно-психологічних чинників на соціально-економічний розвиток територій.

Деформація інституційно-психологічних стимулів і пасивність економічних агентів внутрішнього ринку та населення посилюються в умовах їх низького рівня довіри до представників місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Це ускладнює процеси утвердження осіб, здатних до самоорганізації та реалізації громадських і підприємницьких ініціатив, формування зацікавленості в розвитку торговельно-сервісних комплексів, вирішенні актуальних господарських, побутових і культурних проблем територій, поглиблює соціально-економічні диспропорції розвитку внутрішнього споживчого ринку регіону та його адміністративно-територіальних районів.

Узагальнимо результати аналізу механізмів регіональної регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку регіону на рис. 1.

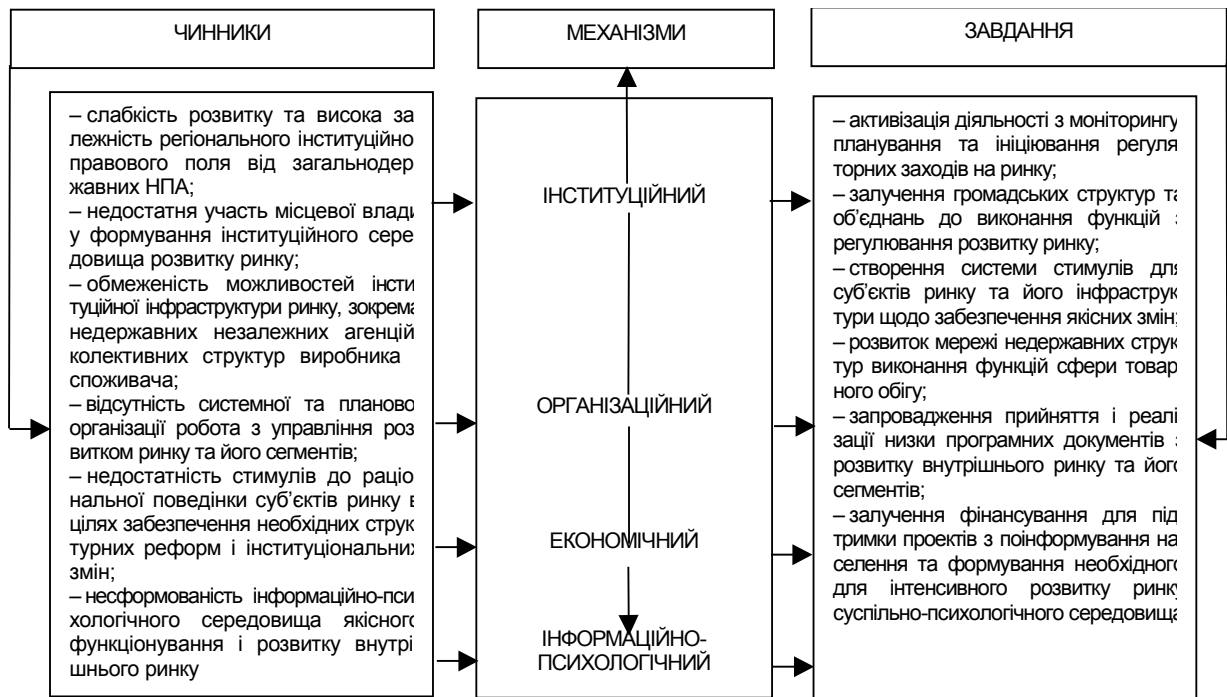

Рис. 1. Чинники та завдання механізмів регуляторної політики регулювання розвитку внутрішнього ринку Закарпатської області

Отже, з метою забезпечення ефективного реформування внутрішнього ринку Закарпатської області, подолання таким чином просторово-структурних соціально-економічних деформацій, стимулювання ділової активності та розвитку місцевого виробництва, покращення інфраструктури та якості життя населення необхідно реалізувати системну сукупність засобів, форм та інструментів державної регіональної політики в межах інституційного, організаційного, економічного та інформаційно-психологічного механізмів.

IV. Висновки

Для підвищення ефективності реалізації механізмів регіональної регуляторної політики стимулювання розвитку внутрішнього ринку в Україні необхідно виконати низку заходів. Так, реалізацію заходів інституційного механізму слід спрямувати на вдосконалення системи планування розвитку внутрішнього ринку та посилення фінансової й функціональної спроможності органів влади та місцевого самоврядування. Засоби організаційного та економічного механізму важливо спрямувати на покращення інфраструктури внутрішнього ринку, державного та громадського контролю в поєднанні з наданням фінансово-кредитних стимулів до діяльності для забезпечення сталого та структурно-балансованого розвитку внутрішнього ринку, здійснення фінансово-кредитної політики, орієнтованої на забезпечення диверсифікації й багатofункціонального розвитку господарських комплексів. Інструменти інформаційно-психологічного механізму розвитку внутрішнього ринку регіону важливо спрямувати на забезпечення інформаційно-

консультаційної підтримки населення та суб'єктів бізнесу, покращення соціально-психологічного й організаційно-професійного середовища трудової та підприємницької діяльності на внутрішньому ринку області.

У подальших дослідженнях слід зосередитися на пошуці методів, інструментів, заходів щодо підвищення ефективності регуляторної політики розвитку внутрішніх ринків у регіонах України.

Список використаної літератури

1. Внутрішня торгівля: регіональні аспекти розвитку : монографія / за ред. О. О. Шубіна, Я. А. Гончарука. – Донецьк ; Львів : ДонНУЕТ, 2007. – 404 с.
2. Глущенко О. О. Регуляторна політика стримування нелегального підприємництва : автореф. дис. ... канд. екон. наук 08.00.03 / О. О. Глущенко ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2009. – 20 с.
3. Літвінов О. В. Ефективне здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності на місцевому рівні / О. В. Літвінов // Матеріали наукового семінару. – Павлоград, 2006. – 60 с.
4. Погрібняк М. А. Механізм державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / М. А. Погрібняк ; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
5. Романюк С. А. Політика регіонального розвитку в Україні: регіональні дослідження : монографія / С. А. Романюк. – Київ : Вид-во УАДУ, 2001. – 112 с.

6. Ситник Н. С. Модернізація внутрішньої торгівлі України : монографія / Н. С. Ситник. – Львів : Новий світ – 2000, 2013. – 318 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів” № 833 від 15.06.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF>.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2015.

Павлюк Л. И. Эффективность механизмов регулирующей политики по развитию внутреннего рынка региона (на примере Закарпатской области)

В статье оценена эффективность и определены недостатки механизмов региональной регулирующей политики по развитию внутреннего рынка (на примере Закарпатской области). Идентифицированы факторы, которые привели к недостаточной реализации главных заданий, по таким механизмам региональной регуляторной политики, как институциональный, экономический, организационный, информационно-психологический. Определены направления и задачи усовершенствования механизмов регулирования развития внутреннего рынка на региональном уровне.

Ключевые слова: *внутренний рынок, региональная политика, регулирующие механизмы, эффективность регулирования развития.*

Pavlyuck L. Efficiency of Regulator Policy Region Internal Market Development Adjusting Mechanisms (on the Example of the Zakarpattya Region)

In the article efficiency and certain lacks of regional regulator policy of internal market development adjusting mechanisms (on the example of the Zakarpattya area) are appraised.

Within the limits of institutional mechanism it is a weakness of development and high dependence regional institutional and legal fields from national law; small participation of local-authority in institutional environment market development forming; narrow-mindedness of market institutional infrastructure possibilities, in particular non-state independent agencies, collective structures of producer and user.

Remain the main lacks of organizational mechanism absence of system and planned organization of robot from a management market and his segments development, and economic is insufficiency of stimuli to the rational conduct of market subjects for providing of necessary structural reforms and institutional changes.

Deformation of institutional and psychological stimuli and passivity of economic agents in internal market and population increase in the conditions of their low level of trust to the representatives local state administrations and organs of local self-government. It complicates the processes of persons claim, apt at self-organization and realization of public and enterprise initiatives, forming the personal interest in development point-of-sale-service complexes, decision of economic, domestic and cultural issues for the territories development.

For the increase of regional regulator policy mechanisms efficiency for stimulation of internal market development in Ukraine it is necessary to execute the row of measures. It follows to point realization of institutional mechanism measures at the improvement of the system of internal market development planning and strengthening the financial and functional possibility of power organs and local self-government.

It is important to point facilities of organizational and economic mechanism at the internal market infrastructure improvement, state and public control in combination with the grant of financial and credit stimuli to activity in the direction of providing permanent and structurally trimmable to internal market, realization of financial and credit policy, oriented to providing diversification and multifunction development in regional economic complexes.

Informatively and psychological mechanism is an important instruments for internal market of region development at providing informatively consultative support of population and subjects of business, improvement social and psychological, organizationally professional environments for labour and enterprise activity at the internal market of the region.

Key words: *internal market, regional policy, regulator mechanisms, efficiency of development adjusting.*